

Aktuální otázky MPH

Leopold Skoruša

Dámy a pánové,

do rukou se vám dostává průvodce studiem předmětu „Aktuální otázky MPH“. Předmět je zařazen hned do druhého semestru vašeho studia, a proto tento průvodce studiem pravděpodobně bude jedním z prvních, které se vám dostanou do ruky. Tento průvodce by měl vám pomoci úspěšně předmět absolvovat. S jeho pomocí byste měli bez úhony proplout zrádnými útesy teoretických poznatků, jakož i osvojit si základní dovednosti aplikace teoretických znalostí na praktické jevy.

Řešení praktických příkladů představuje podstatnou součást výuky právních disciplín a je nezastupitelné (podobně jako je nenahraditelný praktický výcvik). Život však nepřináší jen situace jednoduché, učebnicové, nýbrž i situace složitější, ve kterých se správně zorientuje jen ten, kdo úspěšně zvládl i teoretické základy.

V tomto předmětu budete používat následující základní i doplňkovou literaturu:

1. Bezpečnostní strategie ČR 2011, Dostupné z:
http://www.mzv.cz/file/699914/Bezpecnostni_strategie_CR_2011.pdf.
2. FUCHS, J. Mezinárodní humanitární právo. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany - Agentura vojenských informačních služeb, 2007, 230 s. ISBN 978-807-2784-240.
3. HOHENVELDERN SEIDL-, I. Mezinárodní právo veřejné. 1. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 1999, 415 s. ISBN 80-859-6382-5.
4. KNAPP, V. Teorie práva. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1995, 247 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-717-9028-1.
5. MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5., podstatně upr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 551 s. ISBN 978-80-210-4474-6.
6. MULINEN, Frédéric de. Příručka mezinárodního humanitárního práva pro ozbrojené síly. Překlad Marek Schmiedt, Jiří Sobotka. Praha: Magnet-Press, 1991, 23221 s. ISBN 80-854-3430-X.
7. PAVLÍČEK, V. Právo a bezpečnost státu: sborník statí. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2002, 268 s. ISBN 80-858-8955-2.
8. ŠTURMA, P. Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva. V Praze: Karolinum, 2002, 311 s. ISBN 80-246-0305-5.
9. Zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
10. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění Ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
11. Ústavní právo - Karel Klíma (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk).
12. Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů (352/2001 Sb. a 320/2002 Sb.).
13. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR.
14. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení (krizový zákon).
15. Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany ČR.

16. Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy.
17. <http://www.vlada.cz/>.
18. Bezpečnostní strategie ČR: http://data.idnes.cz/soubory/prk-fakta/A080313_R00_BEZPECNOSTNI_STRATEGIE_CR.PDF.
19. <http://www.army.cz>.
20. Evropská unie - Petr Fiala, Markéta Pitrová, Brno: centrum pro studium demokracie a kultury.
21. Základy práva Evropské unie pro ekonomy-Vladimír Týč, 5. aktualiz. vydání, Linde Praha.
22. Smlouva o Evropských společenstvích, Smlouva o EU, Smlouva o fungování EU.
23. Internet- www.euroskop.cz, www.eurozoom.info.cz.
24. Literatura uvedena v PWP prezentacích.
25. Úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní. In *Haagské úmluvy v systému mezinárodního humanitárního práva. II. díl.* 1. vyd. Praha: Správa sociálního řízení, 1993.
26. Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů, č. 65/1954 Sb.
27. Dodatkové protokoly k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949, č. 168/1991 Sb.
28. Úmluva na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu, č. 94/1958 Sb.

Pro úspěšné ukončení tohoto předmětu se předpokládá získání zápočtu.

Podmínky:

1. Vyhodnocení seminárních prací
 - soubor okruhů přiložen
2. Písemný test - podmínky:
 - 20 testových otázek - výběr ze 3 možností
 - minimum 12 správných odpovědí

Lektor:

Mgr. Ing. Leopold Skoruša

Kontaktní adresa: Katedra řízení lidských zdrojů
Fakulta ekonomiky a managementu
Univerzita obrany
Kounicova 65
612 00 Brno
Tel.: 973 44 24 20
E-mail: leopold.skorusa@unob.cz

Úvod do studia předmětu

Cílem předmětu „Aktuální problémy MPH“ je u posluchačů formovat a rozvíjet právní vědomí a vést je k tomu, aby pochopili význam a působení práva ve společnosti a v ozbrojených silách. Právo totiž představuje normativní rámec plnění úkolů ozbrojených sil a každý voják a občanský zaměstnanec s ním přichází do styku při plnění služebních, resp. pracovních úkolů. Právo nás sice omezuje, ale také nás chrání.

Předmět tvoří blok:

Aktuální otázky mezinárodního humanitárního práva:

Mezinárodní právo tradičně upravuje vedení ozbrojených konfliktů a tato pravidla se přímo bytostně dotýkají českého vojáka, neboť čeští vojáci se významně podílí na nejrůznějších zahraničních misích.

Příprava na výuku:

Aby se posluchač mohl výuky aktivně zúčastnit a maximalizovat přínos, který pro něj výuka znamená, musí předcházet samostatná příprava. Nepřipravený posluchač na výuce v podstatě není.

Krátký průvodce studiem:

V tomto předmětu budete muset zvládnout poměrně velké množství informací. Žijeme zkrátka v informačním věku a informace jsou všude kolem nás. Je tedy důležité naučit se s informacemi pracovat, třdit je a rozlišovat podstatné a méně podstatné. Abyste v informacích neztratili, následující text je pro vás rozdělil do několika tematických bloků

Obecná část mezinárodního práva veřejného

V této části studia je potřeba nahlédnout do knihy Jiřího Malenovského. Z jeho učebnice mezinárodního práva veřejného (MALENOVSKÝ, J. *Mezinárodní právo veřejné. Jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*) je potřeba věnovat pozornost následujícím tématům:

- 1) Pojem mezinárodního práva
- 2) Subjekty mezinárodního práva
- 3) Prameny mezinárodního práva
- 4) Pravidla mezinárodního práva
- 5) Mezinárodně právní odpovědnost
- 6) Donucení v mezinárodním právu

Mezinárodní právo veřejné se svojí povahou značně liší od práva vnitrostátního. Je to důsledkem toho, že mezinárodní společenství tvořené především jednotlivými státy má značně jinou povahu než společenství vnitrostátní (viz kapitoly I.2 a I.5).

Vzhledem k tomu, že mezinárodní právo upravuje především vztahy mezi státy, přiznává pouze státům plnou subjektivitu. Mezinárodně právní subjektivitu sice mají i další subjekty, jejich subjektivita však není plná (v plném rozsahu) a vždy je odvozena od subjektivity státu.

Mezinárodní právo vychází z plurality pramenů, přičemž některé prameny jsou nepsané. Psaným pramenem je mezinárodní smlouva, zatímco mezinárodní obyčej představuje pramen nepsaný. K dalším pramenům patří zejména obecné zásady právní a jednostranné právní akty.

Mezinárodně právní odpovědnost státu je tvořena dvěma prvky. Objektivní prvek tvoří porušení mezinárodního závazku, zatímco prvek subjektivní spočívá v přičitatelnosti jednání státu. Státu, který porušil mezinárodní závazek, vznikají dvě povinnosti – povinnost ukončit protiprávní jednání (cesační povinnost) a povinnost odstranit jeho následky (reparační povinnost).

Vzhledem k tomu, že v mezinárodním společenství neexistuje autorizovaný subjekt pro vynucení práva, má veškeré donucení v mezinárodním právu decentralizovanou povahu – realizují ho samy státy. Základními formami donucení jsou

- retorze
- a represálii,
- ke zvláštním formám donucení se řadí zejména výkon legitimní sebeobranu a sankce Rady bezpečnosti OSN.

Základy mezinárodního humanitárního práva

Mezinárodní humanitární právo, či mezinárodní právo ozbrojeného konfliktu anebo mezinárodní právo válečné, se řadí k „tradičním“ odvětvím mezinárodního práva veřejného. Války provází lidstvo od úsvitu dějin a právě válka vždy v minulosti byla tradiční formou vztahu mezi státy. V 2. polovině 19. století se začala rodit právně závazná pravidla pro její vedení, jejichž cílem bylo omezit negativní dopady, jež každá válka znamenala. Ozbrojené konflikty zůstávají realitou mezinárodních vztahů i na počátku 21. století. České republiky se přitom úprava vedení ozbrojených konfliktů dotýká přímo bytostně, neboť čeští vojáci se ve velké míře účastní nejrůznějších zahraničních misí.

Vhodným a dostupným studijním pramenem bude učebnice FUCHS, J. *Mezinárodní humanitární právo*. Než postoupíme dále, je potřeba projasnit jeden velmi důležitý bod. Mezinárodní humanitární právo je odvětví značně specifické (viz kap. 1.3 učebnice) a z tohoto důvodu je opředeno celou řadou mýtů.

Nejrozšířenější mýtus říká, že ve válce ve skutečnosti nikdy žádné právo dodržováno nebylo. Toto tvrzení je pouze částečně pravdivé. Je sice pravda, že historie nabízí dlouhý záznam nejrůznějších porušení, ale na druhou nalezneme nekončící řadu zachování pravidel. Ke zkreslenému dojmu výrazně přispívá skutečnost, že titulní stránky novin a hlavní zpravodajské relace plní právě případy závažných porušení, zatímco případy, kdy je humanitární právo dodržováno, pozornost médií nepřitahují.

Učebnice humanitárního práva je poměrně rozsáhlá, a proto je potřeba se zaměřit na to podstatné. Měli byste být schopni zodpovědět následující teoretické otázky:

- a. Co je tzv. haagské právo a tzv. ženevské právo?
- b. Jaké jsou nejdůležitější úmluvy humanitárního práva?
- c. V čem spočívá zásada lidskosti, zásada vojenské nezbytnosti a zásada rovných závazků válčících stran?
- d. Co je to ozbrojený konflikt a jaký je rozdíl mezi konfliktem mezinárodním a vnitrostátním?
- e. Kdo má podle mezinárodního humanitárního práva status kombatanta a co z toho vyplývá?
- f. V čem spočívá zásada ochrany civilního obyvatelstva před účinky nepřátelství, zásada rozlišování a zásada proporcionality?
- g. Které bojové prostředky jsou zakázané?
- h. Které metody vedení boje jsou zakázané?
- i. Co je to válečná neutralita?
- j. Jaké jsou základní pravidla ochrany raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil?

- k. Jaká jsou základní pravidla ochrany lékařského personálu a zdravotnických objektů?
- l. Jaká jsou základní pravidla ochrany válečných zajatců?
- m. Jaká jsou základní pravidla ochrany civilních osob?
- n. Jaká je právní úprava vnitřních ozbrojených konfliktů?
- o. Jaké je úloha hnutí Červeného kříže za ozbrojeného konfliktu?
- p. Do jaké míry je mezinárodní humanitární právo aplikovatelné na mírové operace OSN?
- q. Jaká opatření musí stát přijmout za účelem provádění závazků humanitárního práva?

Lze si procvičit látku na několika praktických příkladech. Všechny příklady mají společný úvod:

Úkoly:

Probíhá fiktivní ozbrojený konflikt mezi dvěma sáty, Červenozemí a Modrozemí. Červenozemě provádí vojenské operace na území Modrozemě. Jste příslušníky ozbrojených sil Červenozemě

- 1) Vojenské operace probíhají v okolí města Alfa na území Modrozemě. Ve městě je letiště, které Modrozemě využívá jak pro civilní provoz, tak pro přistání a odlet vojenských letadel, včetně letadel ozbrojených.
 - a) Mohou ozbrojené síly Červenozemě vést útok na toto letiště?
 - b) Jaká preventivní opatření musí ozbrojené síly Červenozemě v případě útoku přijmout?
- 2) Ozbrojené síly Červenozemě obdrželi od ozbrojených sil Modrozemě oznámení, že město Beta na území Modrozemě bylo prohlášeno za nebráněné místo.
 - a) Co musí město Beta splňovat, aby mohlo být platně prohlášeno za nebráněné místo?
 - b) Jaké důsledky z takového prohlášení vyplývají pro ozbrojené síly Červenozemě?
- 3) Na území Modrozemě teče řeka Úbočná, na které je vybudována přehradní hráz. Za jakých podmínek mohou ozbrojené síly Červenozemě vést útok proti této přehradní hrázi?
- 4) Do rukou ozbrojených sil Červenozemě upadli spolu s ostatními členy ozbrojených sil Modrozemě též příslušníci stálého personálu ozbrojených sil Modrozemě. Jaké je jeho postavení?
- 5) Čím musí být vybaven tábor pro válečné zajatce?
- 6) Červenozemě podrobila část území Modrozemě válečné okupaci.
 - a) Z jakých důvodů může Červenozemě na okupovaném území Modrozemě internovat civilní osoby?
 - b) Může Červenozemě provádět na okupovaném území Modrozemě provádět přesuny civilních osob?
 - c) Do jaké míry může Červenozemě na okupovaném území Modrozemě zavádět nové zákonodárství?

Klíč.

- 1) Odpověď je třeba hledat v ustanoveních Dodatkového protokolu I k ženevským úmluvám.
 - a) Podle článku 52 odst. musí být útoky omezeny na vojenské objekty. Půjde tedy o to posoudit, zda letiště v městě Alfa vyhovuje definici vojenského objektu. Odpověď je kladná.
 - b) Preventivní opatření při útoku upravuje článek 57.
- 2) Nebráněná místa upravuje článek 59 Dodatkového protokolu I k ženevským úmluvám.

- a) Za nebráněné může být prohlášeno jakékoliv obydlené místo splňující podmínky podle odstavce 2.
- b) Odstavec 1 zakazuje útočit jakýmkoliv prostředky na nebráněná místa.
- 3) Článek 56 Dodatkového protokolu I k ženevským úmluvám upravuje ochranu staveb a zařízení obsahujících nebezpečné síly. Na tomto příkladu je názorně vidět, jak je důležité ustanovení mezinárodních smluv pozorně číst. Článek 56 nezakazuje útok, který nemůže vést k uvolnění nebezpečných sil. Takový útok je tedy možné vést kdykoliv. Pokud jde o útok, který k uvolnění nebezpečných sil vést může, ten je možný pouze za podmínek, které vymezuje odstavec 2 písmeno a).
- 4) Ochranu vojenského lékařského personálu upravuje Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli. Podívejte se zejména na články 28 a 30.
- 5) Odpověď naleznete v Ženevské úmluvě o zacházení s válečnými zajatci. Podívejte se zejména na články 22, 25, 28, 30 a 34.
- 6) Ochranu civilních osob na okupovaných územích upravuje Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války.
 - a) Internování civilních osob upravuje článek 79 a následující. Na okupovaných územích je možné civilní osoby internovat pouze podle článků 68 a 78.
 - b) Odpověď naleznete v článku 49.
 - c) Odpověď naleznete v článcích 64 – 67.

Dále je potřeba se zorientovat v poznámkovém aparátu k odpovědnostním vztahům v MPH:

Základy odpovědnosti za porušení norem Mezinárodního práva humanitárního

Římský statut Mezinárodního trestního soudu

- mnohostranná mezinárodní smlouva
- Statut stálého MTS
- nejrozsáhlejší kodifikace mezinárodního trestního práva hmotného i procesního, nejmodernější a nejpodrobnější definice zločinu podle MP
 - zločin genocidy (cl. 6)
 - zločiny proti lidskosti (cl. 7)
 - válečné zločiny (cl. 8)
- velmi podrobná definice, důležitá je struktura,
- i jiné činy mohou být zahrnuty pod válečné zločiny – „zejm. pokud jsou spáchány jako součást plánu či politiky nebo jsou spáchány v širokém měřítku“, ale MTS se zabývá jen těmi nejzávažnějšími, na ostatní mají jurisdikci národní sody
- závažná porušení ŽÚ, jiná závažná porušení zákonu a obyčejů války aplikovatelných v mezinárodním ozbrojeném konfliktu, závažná porušení společného cl. 3 ŽÚ v případě vnitrostátního ozbrojeného konfliktu, jiná závažná porušení zákonu a obyčejů války aplikovatelných ve vnitrostátním ozbrojeném konfliktu
- zločin agrese (definice zatím chybí) omezená jurisdikce
- racione personae – každá FO starší 18 let (jen pro Sierru Leone bylo 15)
- racione temporis – pouze vůči zločinům spáchaným po vstupu Statutu v platnost (1.7.2002)

předpoklad pro výkon jurisdikce

- být smluvní stranou Statutu, nebo stát pravomoc soudu přijal (stát, na jehož území došlo ke zločinu, nebo stát, jehož občanem je obviněná osoba) výkon jurisdikce (spouštěcí mechanismus), čl. 13
- oznámení podané smluvní stranou
- oznámení podané RB OSN v souladu s kapitolou VII Charty OSN – není nutná podmínka, aby byl stát smluvní stranou Statutu, ani aby obviněný byl občanem daného státu, už se stalo ve vztahu k Dárfúru
- prokurátor (žalobce) zahájí vyšetřování z vlastního podnětu (čl. 15) otázky přípustnosti
- princip komplementarity (čl. 17) – MTS může konat, pouze pokud stát, do jehož jurisdikce věc patří, je neochoten nebo neschopen skutečně vést vyšetřování nebo stíhání, kritéria neochoty státu:
 - účelem řízení či rozhodnutí na národní úrovni je chránit osobu před trestní odpovědností
 - neopodstatněné průtahy v řízení
 - řízení není vedeno nezávisle nebo nestranně
 - objektivní neschopnost – nefunguje soudnictví, zhroutil stát (dnes Somálsko)
 - ne bis in idem (ne dvakrát ve stejné věci – už bylo jednou o věci rozhodnuto jiným orgánem)
 - věc je dostatečně závažná pro MTS
 - nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege (není trestného činu bez zákona, není trestu bez zákona)
 - individuální trestní odpovědnost
 - vyloučení imunit podle ústavního nebo mezinárodního práva
 - odpovědnost velitelů a nadřízených
 - nepromlčitelnost zločinů podle Statutu